

Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja Nro 50 (2023)

- ISSN 2343-2845
- Julkaisija:
Suomen Sukututkimusseura
- Toimituskunta:
OTT, FM Katja Tikka (vastaava toimittaja) & FM, YTM Iisa Aaltonen (toimitussihteeri)
- Sivuntaitto:
Heikki Katajisto / TEKOPAikka Suomi Oy
- <https://journal.fi/ssvk>

Monikulttuurisia sijaisperheitä: venäläiset ottolapset inkerinsuomalaisissa kasvattiperheissä 1800-luvulla²

- Orpolasten kasvatusta oli 1800-luvun Venäjällä yhteiskunnan ja valtion tärkeä tehtävä. Vanhempansa menettänyt lapsi tai lapsi, joka asuu ilman vanhempiaan, on haavoittuvassa asemassa ja tarvitsee uuden paikan, elinympäristön, jossa hän voi elää, opiskella, oppia toimintatavat ja kehittyä aikuiseksi. Hän tarvitsee uudet huoltajat, jotka huolehtivat lapsen tarpeista ja ovat tukena hänen arkipäiväisessä elämässä. Orpolapsia on ollut kautta historian, mutta eri aikoina eri valtioissa on ollut erilaisia käytäntöjä käsitellä tätä sosiaalipoliittista haastetta. Yhteiskunnan poliittinen tilanne ja asenteet vaikuttivat asian ratkaisuun. Lapsia adoptoitiin useasta syystä, esimerkiksi jos ei ollut omaa jälkeläistä. Lapsia myös saatettiin sijoittaa tilapäisesti sijaisperheisiin.

Tutkimustausta

Inkerinmaa on kiinnostanut kotimaisia ja kansainvälisiä tutkijoita jonkin verran.³ Max

- 1 Andrei Kalinitchev (1972–2023) menehtyi yllättäen kesken artikkelin toimitusprosessin. Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirjan toimitus esittää surunvalittelunsa Andrein läheisille ja työtovereille.
- 2 Tutkimus ja siihen liittyvä artikkeli on toteutettu Wihurin rahaston tuella.
- 3 Ruotsinkielinen kokoelmateos Inkeristä ja sen väestöstä ilmestyi vuonna 1986 (*Det svunna Ingermanland* 1986). Sune Jungar tutki suomalaisten muuttamista Venäjälle (Jungar 1972). Inkerin aiempien kausien vaiheita pohdittiin Jari Gallenin ja John Lindin monografiassa *Pähkinäsaaren rauha ja Suomen itäraja keskiaikana* (Gallen & Lind 1991). Inkerinsuomalaisten kulttuuriin, historiaan ja nykytilanteeseen liittyviä kysymyksiä valaistiin Pirjo Takalon ja Mari Juotteen kirjassa *Inkerinsuomalaiset* (Takalo & Juote 1995) ja kokoelmateoksissa *Itämerensuomalaiset: heimokansojen historiaa ja kohtaloita* (1995, toim. Mauno Jokipii), *Suomi ja Pietari* (1995, toim. Maija Lapola) sekä teoksessa *Karelia and St. Petersburg: from lakeland interior to European metropolis* (1996, toim. Eira Varis & Sisko Porter).

Engman julkaisi vuonna 1983 ruotsinkielisen väitöskirjansa *St. Petersburg och Finland: Migration och influens 1703–1917*.⁴ Vaikka väitöskirjan huomion keskipisteessä oli suomensuomalaisen olot Pietarissa, kertoi se myös maalaisasutuksesta. Engman ryhmitteli suomalaista väestöä pienempiin ryhmiin ja tarkasteli Venäjän pääkaupungin Pietarin vaikutusta näihin. Inkerinsuomalaiseen väestöön liittyvä ja yleisiä kysymyksiä sekä yksittäisten perheiden kohtaloita pohtiva suomenkielinen kirjallisuus on runsasta, joskin sen painopiste on ollut 1900-luvun alkupuoliskon tapahtumissa.⁵ Inkerin historian eri vaiheita on esitelly Sulo Haltosen⁶ sekä Pekka Nevalaisen ja Hannes Sihvon⁷ toimittamissa teoksissa, jotka ovat perusteellisimpia yleisluontoisia teoksia Inkerin historiasta kautta aikojen.

Teoksissa käsiteltiin muun muassa seudun esihistoriaa, kansatiedettä, kirkollisia ja hallinnollisia oloja ja asutuksen vaiheita.⁸ Kasper Kepsun väitöskirja *Den besvärliga provinsen – Reduktion, skattearrendering och bondeoroligheter i det svenska Ingermanland under slutet av 1600-talet* (2014) käsitteli 1600-luvun vaiheita.⁹ Toivo Flinkin väitöskirja valaisi kattavasti aiheita, jotka liittyvät inkerinsuomalaisten sivistys-, kulttuuri- ja itse-tuntopyrkimykseen vuosina 1861–1917.¹⁰ Tarkemmin Inkerin kirkon historian vaiheita tuotiin esiin Jouko Sihvon ja Jyrki Paaskosken toimittamassa kokoomateoksessa, joka ilmestyi vuonna 2014.¹¹ Tämä artikkelin kirjoittaja vertaili inkerinsuomalaisia yhteisöjä ja tutki niiden välistä vuorovaikutusta sekä vuorovaikutusta suomensuomalaisen ja venäläisen väestöryhmän kanssa.¹²

Tutkimuskysymykset ja aineisto

Tämä artikkeli käsittelee sijaisperheen ja lapsen suhdetta historiassa, sijaisvanhemmuuden käytäntöjä ja valtiollista sosiaalipolitiikkaa orpolasten sijoittamiseen liittyvissä kysymyksissä. Tutkimusaika on 1800-luku, ja paikkana on Inkeri, jossa inkerinsuomalainen väestö asui valtaosin maaseudulla. Artikkelin keskittyy tarkastelemaan tutkimuskysymyksiä koskien maalaisperheitä tuon ajan aineistojen avulla käyttäen pääsääntö-

4 Engman 1983.

5 Esimerkiksi ks. Salminen 1919; Haltsonen 1965. Inkerin kirkon historiasta esim. ks. Engman 1975; Rajainen 1972.

6 Haltsonen (toim.) 1969.

7 Nevalainen & Sihvo (toim.) 1991.

8 Erityisesti Juuso Mustosen vuonna 1934 julkaisema *Luttelo Inkeri-aiheisesta kirjallisuudesta* -teos ja vuonna 1981 painettu ja Jarmo Elomaan toimittama bibliografinen teos, joka käsitti 1 200 kirjan tiedot (Mustonen 1934; *Inkerin bibliografia* 1981).

9 Kepsu 2014.

10 Flink 2000.

11 Sihvo & Paaskoski (toim.) 2014.

12 Kalinitchev 2016.

sesti venäjänkielisiä lähteitä: arkistolähteitä, aikalaisten tekemiä teoksia, virkailijoiden toimittamia virallisia aineistoja, karttoja ja vastaavia lähteitä.

Tutkimuskohteina ovat inkerinsuomalaiset sijaisperheet ja venäläiset ottolapset. Artikkelissa pohditaan orpojen sijoittamiseen liittyviä käytäntöjä ja haasteita sekä vi-ranomaisten toteuttamaa sosiaalipolitiikkaa. Tapaukset sijoittuivat Venäjän keisari-kuntaan, Pietarin alueelle. Siellä asui paikallinen suomenkielinen väestö, joka toimi sijaisperheinä ja vastaanotti eri-ikäisiä venäjänkielisiä orpolapsia. Venäjän keisarikun-nassa asui monia kansallisuuksia, mutta tuntemattomat orpolapset rekisteröitiin löy-tölastenkodeissa poikkeuksetta venäläisiksi ja ortodokseiksi. Pietari oli tuolloin mas-siivisen tulomuuton ja sesonkityön kohteena, ja sinne muutettiin pysyvästi tai tilapäi-sesti koko keisarikunnasta korkeampien palkkojen ja kasvavan työvoimatarpeen takia. Pietari tarvitsi jatkuvasti paljon työvoimaa. Kulkutaudit tulivat kaupunkiin monista suunnista, ja ne levittäytyivät myös maaseudulle. Silloiset kunnallislääkärit totesivat korkeimman sairastuvuuden ja kuolleisuuden olevat työläisten asuttamissa kortteleis-sa, joista taudit levisivät työpaikoille.¹³ Joka kahdeskymmenes menehtynyt kuoli jo-honkin kulkutautiin.¹⁴

Artikkeli paneutuu lisäksi inkerinsuomalaisten perheiden rakenteisiin. Tutkimusky-symykset selvittävät ottolasten sosiaalista elinympäristöä inkerinsuomalaisissa kylissä, joihin he saapuivat muutettuaan löytölastenkodista. Tätä kysymystä pohditaan kappa-leessa "Inkerinsuomalainen perhe".¹⁵ Kyseessä olevassa artikkelin tutkimuksessa on käy-tetty venäjänkielisiä Inkerin (Pietarin kuvernementin) taloushistoriaa valaisevia 19. hel-mikuuta vuonna 1861 toteutetun talonpoikaisreformin asiakirjoja. Asiakirjat ovat tallel-la Venäjän kansallisessa historian arkistossa Pietarissa Venäjän Valtiollisessa Historial-lisessa Arkistossa RGIA (*Rossijskij Gosudarstvennyj Istoricheskij Arhiv*). Artikkelissa on käytetty myös Valkeasaaren ja Lempaalan seurakuntien haudattujen, vihittyjen ja kastet-tujen luetteloita. Nämäkin luettelot ovat edellä mainitussa arkistossa.

Tässä artikkelissa etnisyydellä tarkoitetaan väestöryhmän kulttuurin, perinteiden ja kansallisten ominaisuuksien kokonaisuutta. Identiteetillä vastaavasti tarkoitetaan kol-lektiivista tunnetta, joka perustuu yhteenkuuluvuuden tuntemukseen ja yhdessä jaet-tuihin ominaispiirteisiin tietyn väestöryhmän sisällä. Vähemmistöllä tässä tarkoitetaan paikallista väestöryhmää, joka erottuu valtaväestöstä omien kulttuuripiirteittensä, pe-rinteidensä ja etnisen taustansa perusteella.

13 Gubner 1877.

14 Baranova & Kraikovski 2018: 163–181; Vasiljev & Segal 1960.

15 Tekstissä esiintyvien venäjänkielisten nimien, tutkimuskirjallisuuden ja termien translitterointi on tehty SFS 490 kansallinen -standardin mukaisesti.

Inkerinsuomalainen väestö

Inkerinmaa oli alue itään Karjalasta, ja sen pinta-ala oli noin 15 000 km². Nämä alueet Ruotsin kuningaskunta sai voittomaana 1617 Stolbovan rauhassa.¹⁶ Alueelle siirtyi runsaasti suomalaista ja karjalaista väestöä Ruotsin harjoittaman aktiivisen muuttopoliitiikan ansiosta. Sen tarkoituksena oli nopeasti asuttaa Venäjältä otettu voittomaa, uusi maakunta. Aluetta kutsuttiin "Ruotsin Siperiaksi" viitaten siirtolaisuudesta johtuneisiin sosiaalisiin ongelmiin. Sinne pyrki muun muassa veropakolaisia, armeijan palvelusta sekä tuomion saaneita, ja rangaistusta vältteviä, henkilöitä. Inkeri toimi Ruotsille puskurivyöhykkeenä.¹⁷ Ruotsin harjoittama ankara uskontopoliittikka johti siihen, että paikallinen ortodoksiväestö joutui muuttamaan Venäjän puolelle. Heidän seuduillensa muutti väestö, joka voidaan jakaa kahteen väestöryhmään. Äyrämöiset olivat suomalainen väestöryhmä, joka muutti Inkeriin Ruotsin vallan aikana 1600-luvulla Karjalankannaksen länsiosista, Äyräpään kihlakunnasta. Savakot olivat suomalainen väestöryhmä, joka muutti Inkeriin Ruotsin vallan aikana 1600-luvulla Savosta, Jääsken ja Lappeen kihlakunnista sekä Karjalankannaksen länsiosista.¹⁸ Inkerissä asui myös ortodoksiuskoisia inkeroisia ja vatjalaisia, jotka olivat seudun alkuperäisväestö. Molemmat vähemmistöt olivat assimilaation paineiden alla venäläisten ja inkerinsuomalaisten naapuriensa vaikutuksesta.¹⁹ Inkeroisia ja vatjalaisia ei pidetty oikeina venäläisinä, tästä syystä heidät yritettiin pakottaa luterilaisiksi.²⁰

1700-luvun alussa Inkeri siirtyi Venäjän keisarikunnan alaisuuteen, ja siitä tuli osa isompaa Pietarin kuvernementtia. Muuttanut evankelisluterilainen suomalainen väestö jäi asumaan vieraaseen valtioon, kun valtioiden välinen raja siirtyi länteen. Tästä väestöstä tullaan käyttämään termiä "inkerinsuomalainen". Inkerinsuomalaiset muodostivat oman väestöryhmän, joka pystytään tunnistamaan ominaispiirteiden perusteella. Nämä piirteet ovat yhteisöllisyyden ainutlaatuisen alkuperän oivaltaminen, oman historian tuntemus ja luottamus kansan erikoiseen kohtaloon, yhteinen kulttuuri sekä keskinäisen solidaarisuuden tunne.²¹

Inkerinsuomalaiset pääsivät vapaasti harjoittamaan luterilaista uskontoaan maakunnan monissa evankelisluterilaisissa seurakunnissa. Kulttuurisesti he jäivät suomalaisiksi, eikä seka-avioliittoja juurikaan solmittu seuraavien vuosisatojen aikana ennen neuvostoaikaa.²² Ortodoksien käännyttäminen oli kiellettyä ennen vuotta 1905, joten Inkerinmaan evankelisluterilaisissa kirkonkirjoissa ei tavata venäläisperäisiä sukunimiä. Tämä

16 Ruotsin kuningaskuntaan siirtyivät silloin Käkisalmi, Pähkinälinna, Ivangorod, Kaprio ja Jaama ympäristöineen eli Inkerinmaan ja Käkisalmen lääni.

17 Kepsu 2017: 415.

18 Sihvo 1991: 179–1881.

19 Kalinitchev 2016: 34–35.

20 Kepsu 2017: 420.

21 Kalinitchev 2016: 76.

22 Kalinitchev 2016: 239, 241.

Koskisten kylän/Koskisen kylän kylänraitti. Soikkola, Länsi-Inkeri, 1914. Wikimedia Commons.

tarkoittaa, että Inkerin evankelisluterilaisissa seurakunnissa ei ollut venäläisiä.²³

Luterilaisuus oli yksi Venäjän monista uskontokunnista. Sillä oli ollut pitkät historialliset juuret, koska saksalaisilta alueilta oli värvätty paljon asiantuntijoita ja mestareita, jotka olivat olleet luterilaisia. He jäivät asumaan uuteen kotimaahansa perheineen. Myös useat keisarinnat olivat ortodoksiuskoon kastettuja luterilaisia, ja heidän suhtautumisensa luterilaisuuteen oli positiivinen. Luterilaisuus oli Venäjällä hyväksytty kristinuskon kirkkokunta, joka keräsi verot ja lahjoitukset toimintaansa varten. Se oli osa valtion väestökisterijärjestelmää. Sen hallintoelimenä oli Synodi.

Inkerin siirryttyä Venäjälle paikallinen suomalainen yhteisö joutui sopeutumaan muuttuneeseen tilanteeseen lähellä Venäjän keisarikunnan silloista pääkaupunkia, Pietaria. Venäjän valtiovalta taas halusi asuttaa uuden voittomaansa venäläisillä maaorjilla. Siellä alkoi varsin nopea teollinen tuotanto ja rakentaminen. Se otti sitä varten läänitettyä asutusmaata ja jakoi tulokkaille osan inkerinsuomalaisten raivaamista pelloista. Tästä johtuen inkerinsuomalaisten elinkeinot joutuivat rakennemuutokseen, viljely väheni, ja tilalle tuli muita ansaitsemismahdollisuuksia, joita Pietarin läheisyys tarjosi. Yksi uusi

23 Inkerin evankelisluterilaisia kirkonkirjoja säilytetään Venäjän valtiollisessa historian arkistossa Pietarissa. RGIA. F. 828. Op. 14.

”elinkeino” oli sijaisvanhemmuus, josta maksettiin korvausta. Kyseessä oli siis inkerin-suomalaisten taloudellinen toiminta ja ansiotyö.

Inkerinsuomalainen suurperhe

Seuraavaksi tarkastellaan inkerinsuomalaisen perheen rakennetta. Orpolapset kasvoivat isoissa sijaisperheissä, joissa edellytykset ottaa lapset kasvatettavaksi olivat parempia kuin pienperheissä tai erillään asuneissa ydinperheissä. Perhe oli inkerinsuomalaisen yhteisön keskiössä. Kyläyhteisöt koostuivat pääsääntöisesti perhekunnista, mutta niihin kuului myös yksinäisiä ihmisiä: leskiä, kerjäläisiä tai vammaisia. Inkerinsuomalainen maalaistalo oli kylän ja perheen jokapäiväisten rutiinien perusta, taloudellisen vuorovaikutuksen ja sosiaalisen järjestyksen ydin. Se oli kulutuksen, tuotannon, sosialisoinnin, yhteisön sisäisten yhteyksien, sosiaalisen tuen ja vastavuoroisen avun keskittymä. Termi ”talo” tarkoittaa yhdessä asuneiden, yhteen ruokakuntaan ja kotitalouteen kuuluneiden lähisukulaisten kokonaisuutta. Perhettä johti talonisäntä. Termi ”talonisäntä” tarkoittaa perheen vanhinta, isää tai isoisää, joka oli verovelvollinen suurperheensä puolesta; hän päätti perheen monista arkiasioista ja osallistui kyläyhteisön kokouksiin. Useat pariskunnat saattoivat muodostaa yhden kotitalouden elinkeinon harjoittamisen helpottamiseksi, ja tässäkin tapauksessa talonisäntä hallitsi yhteistä omaisuutta. Talo saattoi käsittää yhden ydinperheen tai suurperheen, johon sukulaisten muuttamat ydinperheet liittyivät.

Suurperhe vakautti talonpoikaista kotitaloutta ja sen harjoittamaa elinkeinoa, sillä puolet sen jäsenistä olivat työkykyisiä henkilöitä. Pääsääntöisesti suurperhe toimi kuin työyhteisö. Sukulaisperheet sen sisällä varmistivat koko yksikön toimeentuloa omalla työpanoksellaan. Ydinperheen yhden työkykyisen jäsenen menettäminen onnettomuuden tai sairauden sattuessa johti taloudelliseen ahdinkoon, kun taas suurperheessä yhden jäsenen menettäminen tuskin häiritsevästi suurperheen taloutta. Suurperheet toivat eniten hyötyä jäsenilleen, kun niissä harjoitettiin perinteistä maataloutta. Työskentely vieraalla paikkakunnalla edisti individualismia johtaen useasti suurperheiden pirstaloitumiseen, koska osa sen ydinperheistä hyötyi vieraalla paikkakunnalla tehdystä palkkatyöstä paljon enemmän kuin muut samaan ruokakuntaan kuuluneet ydinperheet. Tämä hyvin ansaitseva ydinperhe joutui korkeiden henkilökohtaisten ansioidensa vuoksi pohtimaan, jatakaako se ansiot muiden kanssa vai perustaako oman erillisen kotitaloutensa.

Korkea kuolleisuus vei lapsilta vanhemmat

Ennen ensimmäistä väestöllistä transitiota²⁴ (*first demographic transition*) sekä syntyvyys että kuolleisuus olivat korkeita Suomessa, Venäjällä ja muualla Euroopassa. Eri maat siirtyivät ensimmäiseen väestölliseen muutokseen eri tahtiin, mutta selkeämmin se tapahtui vuosisadan vaihteessa ja 1900-luvun alkupuoliskolla. Vaikka imeväiskuolleisuus oli korkea²⁵, myös aikuisten kuolemat olivat tavallisia. Väestöä uhkasivat lisäksi lukuisat sodat, henkirikokset, tapaturmat, vähäinen synnytysterveystienhuolto, hygienian puute, monet taudit ja kulkutaudit. Nämä vitsaukset veivät vanhempia lapsilta.

Katovuodet, joihin sadot olivat keuhkoja, olivat erittäin vaarallisia sekä maatalousväestölle että kaupunkiväestölle, koska silloin ruoan hinta nousi rajusti.²⁶ Katovuosina kotitaloudet olivat tavallisesti haavoittuvaisia. Näin tapahtui sekä Luoteis-Venäjällä että myös rajan toisella puolella Suomessa.²⁷ Nälänhädästä tuli tavallinen ilmiö. Vuonna 1868 Inkerissä rekisteröitiin poikkeuksellinen katovuosi. Sadot olivat huonoja myös vuosina 1869 ja 1870.²⁸ Peräkkäisten laihojen vuosien vaikutus kasaantui ja heikensi perheiden elinolosuhteita, koska varastot tyhjenivät jo katastrofin alussa.²⁹

Katovuosien ja viljan hintojen välillä oli yhteys. Huonoina satovuosina viljan hinta nousi rajusti erityisesti rukiin osalta, joka oli tavallisen kansan perusraaka-aine.³⁰ Rukiin hinnan piikki kohdistui vuosiin 1868 ja 1869, vaikkakin keskihinnat olivat tavallista korkeampia jo edellisinä vuosina (1866 ja 1867). Ruisjauhon yhdeksän puudan³¹ erän keskihinnan ollessa 644,5 ruplaa vuosina 1864–1865 sama määrä maksoi vuonna 1866 730 ruplaa (13 prosentin nousu verrattuna ajanjaksoon 1864–1865), vuonna 1867 836 ruplaa (29 prosentin nousu verrattuna ajanjaksoon 1864–1865), vuonna 1868 eli varsinaisena katovuonna ennen näkemättömät 1 102 ruplaa (71 prosentin nousu verrattuna ajanjaksoon 1864–1865) ja vuonna 1869, jolloin sato oli heikko, 919 ruplaa (43 prosentin nousu verrattuna ajanjaksoon 1864–1865). Katovuosien jälkeisinä vuosina ruisjauhon hinta laski vuoden 1866 tason alle.

Tietoja satoisuudesta alettiin kerätä vasta 1868, joten satoa koskeva tilanne ennen tätä jää epäselväksi. Tarkastelu on tuonut kuitenkin esille muutaman tärkeän havainnon Pietarin kuvernementin asukkaiden selviytymiskeinoista. Ensiksikin vuonna 1866 alkanut hintojen nousu jatkui vuonna 1867, mikä ilmeisesti johtui siitä, että sato ei ollut

24 Perinteisesti väestöllisellä transitiolla tarkoitetaan kehitystä, jonka johdosta suuri syntyvyys ja kuolleisuus ovat laskeneet alhaisemmalle tasolle. Länsimaissa ensimmäinen väestöllinen transiitio ajoittui 1800-luvulta noin 1900-luvun puoliväliin.

25 Kalinitchev 2019.

26 Kalinitchev 2016: 221–229.

27 Jutikkala & Kauppinen 1971: 283–285; Pitkänen 1993.

28 *Prilozhenija k dokladu* 1885: 293–294.

29 *Prilozhenija k dokladu* 1885: 230.

30 Kalinitchev 2016: 221–229.

31 1 puuta (vanha venäläinen painon mitta) = 40 naulaa = 16,3805 kg. Tämä mitta oli käytössä ennen metrijärjestelmää, joka vakiintui Venäjällä vasta neuvostoaikana.

kovin hyvä noina vuosina. Toiseksi: hyvinä satovuosina hinta pysyi tilastojen mukaan suunnilleen edellisen vuoden tasolla tai jopa laski, mitä ei voida sanoa vuosista 1866–1867. Kolmanneksi: poikkeuksellisen huono sato rekisteröitiin vuonna 1868, mikä vaikutti heti viljan hintaan, ja seuraavana vuonna sadon ollessa kohtalainen tai kohtalaista huonompi hinta pysyi korkeana ja laski vain 1870, jolloin satoisuus oli hyvä.

Väestönmuutosta Inkerinmaan Valkeasaaren ja Lempaalan seurakunnissa on tutkittu evankelisluterilaisella kirkonkirja-aineistoilla. Vuosina 1864, 1867, 1870 kirkonkirjat puuttuvat RGIA-arkistosta (Venäjän valtiollisen historian arkisto). Merkittävä negatiivinen väestönkasvu on todettavissa vuosina 1866–1869. Paikkakunnilla saattoi olla eroja, mutta väestön supistuminen oli havaittavissa kaikkialla Pietarin kuvernementissa. Kaupunkilaisväestö kärsi nälkävuosista maalaisväestöä vähemmin sekä Venäjällä että Suomessa.³² Kuolleisuusluvut korreloivat täten myös viljan hintojen kanssa. Venäjällä kuolleisuuden nousu osui myös korkeiden viljan hintojen vuosille 1866–1869. Korkean verotuksen oloissa tavallisen kansan ostokyky ei riittänyt peruselintarvikkeen – rukiin – hankintaan. Katovuosina kuolleisuus oli korkea johtuen siihen, että lapset jäivät orvoiksi, koska vanhemmat kuolivat nälkään tai aliravitsemusta seuranneisiin tauteihin. Näistä orpolapsista piti huolehtia.

Aviottomia lapsia suurkaupungissa

Vanhempien kuolemat eivät olleet ainoa syy, miksi orpolapsia oli Pietarin kuvernementissa niin paljon. Yhteiskunnan aatteellisella kehityksellä sekä moraalisilla normeilla ja asenteilla oli iso vaikutus ottolapsiin ja heidän äiteihinsä sekä heitä koskeviin sosiaalipoliittisiin keinoihin. Laajan yleisön hyväksymät normit vaikuttivat siihen, miten aviottomiin lapsiin suhtauduttiin. Käyttäytymismallit kattoivat koko yhteiskunnan, ja heihin suhtauduttiin melko negatiivisesti. Myöhempi tutkimus on hahmottanut kyseiset ongelmat ja niiden vakavuuden, joita ei omana aikanaan tunnustettu kovinkaan hyvin.

Pietari oli valtava metropoli, joka tarvitsi paljon työvoimaa. Se oli magneetti, joka veti puoleensa ihmisiä alueilta, joissa oli vähäisiä ansaintamahdollisuuksia. Taustalla oli valtion taloudellinen kehitys, joka keskittyi muutamiin kasvukeskuksiin. Pietari oli sesonkityöläisten muuton pääkohde. Muuttovirrat sinne tulivat eri puolilta keisarikuntaa. Muuttovirta tiheästi asuttuun pääkaupunkiin johti siihen, että valtavassa kaupungissa oli paljon yksineläviä työläisiä. Harva muuttaja pystyi perustamaan perheen ja hankkimaan lapsia, koska se vaati huomattavaa varallisuutta. Kasvukeskuksissa syntyi kuitenkin avioliiton ulkopuolisia lapsia; näiden äidit eivät olleet poikkeus Pietarissa eivätkä sitä ympäröivällä maaseudulla. Kirkoissa papit rekisteröivät myös avioliiton ulkopuoliset lapset.

Julkinen moraalit tuomitsi aviottomien naisten raskaudet ja lehtolasten synnyttämisen. Tämä asetti naimattomat äidit hankalaan asemaan ja pakotti luovuttamaan lapsia orpokoteihin. Äidit kohtasivat ankaraa suhtautumista, sillä oli miltei mahdotonta pitää

32 Strömmer 1969: 31.

aviottoman lapsen synnyttämistä salassa.³³ Partanen korostaa, että Suomessakin kirkon ja kansan käsitykset sukupuolisuhteiden aloittamisesta olivat erilaiset, ja kirkko suhtautui kriittisesti esiaviollisiin lapsiin.³⁴ Avioton raskaus aiheutti äideille häpeää ja tulevaisuuden pelkoa myös Saarimäen mukaan.³⁵ Yhteiskunta ei suvainnut moraalisääntöjen rikkomista. Vaikka äiti olisi ollut valmis kestämään nuhtelua, hän joutui ennemmin tai myöhemmin taipumaan vaikeuksien edessä. Naimaton äiti joutui lisäksi taloudelliseen ahdinkoon lapsen synnyttyään. Koska oli pakko työskennellä, ei ollut mahdollisuutta hoitaa lasta, sillä tekemättömästä työstä yleensä seurasi irtisanominen. Äiti saattoi asua lapsille soveltumattomissa yhteisparakeissa tai piikojen kamarissa herrasväen asunnossa, jonne hänellä ei ollut lupaa tuoda lastaan. Lapsi oli annettava tässä tapauksessa pois.

Ilmiö heijastui myös taiteeseen ja näkyi 1800-luvun venäläisten kirjailijoiden ja taiteilijoiden teoksissa. Taidemaalari Gribkov on onnistunut välittämään tavallisen kansan keskuudesta tulleen äidin henkilökohtaisen tragedian maalauksessaan *Löytölastenkodin oven edustalla*. Maalauksessa kuvatun naisen rinnalla ei ole ketään, jolta hän voisi saada tukea. Hän nojaa seinään yksinäisenä ja hylättyä askeleen päässä ovesta, jolla joutuu luopumaan omasta lapsestaan.

Löytölastenkodeista Inkerin maaseudulle

Aviottomia lapsia oli Venäjällä perinteisesti kasvatettu maan lukuisissa luostareissa. Valtiovalta tarttui tähän sosiaaliseen haasteeseen osaltaan. Venäjän keisarit pyrkivät järjestämään köyhien ja orpojen asiat lainsäädännön avulla. Ensimmäinen aihetta käsittelevä ukaasi oli tsaari Fedor Alekseinojan vuonna 1682 määräämä ja sillä perustettiin valtion kustannuksella köyhäintaloja ja orpojen kouluja.³⁶ Myöhemmin hänen veljensä Pietari I jatkoi samalla linjalla. Hän antoi kuvernööreille käskyn perustaa orpokoteja, joihin äidit voisivat luovuttaa aviottomat lapsensa. Siviilipuolen toimet osoittautuivat kuitenkin tehottomiksi, ja myöhemmin kirkon Synodi alkoi ajaa orpojen asiaa koko Venäjällä. Sen seurauksena perustettiin lukuisia orpo- ja löytölastenkoteja, jotka toimivat kirkon, keisariperheen, hyväntekeväisyysjärjestöjen ja vuodesta 1864 alkaen kunnallishallinnon varoilla.³⁷ Todellisuudessa nämä toimet eivät olleet riittäviä ja almuja keränneet eri-ikäiset kiertolaiset olivat erottamaton osa silloista Venäjää.

Rahvaaseen kuuluville orvoille perustettiin laitoksia, jotka saivat varoja toimintaansa pääosin valtiolta tai lahjoittajilta. Keisarit avustivat tätä toimintaa, ja Pietarin ja Mosko-

33 Tallqvist & Törneros 1904, 390–391.

34 Partanen 2004: 61–62.

35 Saarimäki 2012: 162–163.

36 Sokolov 2011; Hitrov 2009; Uljanova 2005.

37 Ivanova 2000; Zanozina & Adamenko 2000.

Gribkov S.I. Löytölastenhuoneen oven edustalla (1874). Alkuperäinen maalaus on Irkutskin taidemuseossa. Wikimedia Commons.

van löytölastenkoteja nimitettiin keisarillisiksi.³⁸ Orpolapset kirjattiin venäläisiksi, vaikka useimmiten virkailijoilla ei ollut tietoa lasten vanhempien kansallisuudesta. Lapset annettiin kasvatettaviksi kuvernementin asukkaille kasvattiperheisiin. Tässä prosessissa ottovanhempien kansallisuudella ei ollut merkitystä. Löytölastenhuoneiden tarkastajat ja lääkärit kävivät vuosittain tarkastamassa hoidokkien terveydellisen tilan. Myöhemmin kasvattilapsia kävivät katsomassa myös kunnianarvoiset edunvalvojat, jotka yleensä valittiin paikalliset olot paremmin tunteneista maanomistajien rouvista. Kasvattilasten asuinpaikat yhdistettiin edunvalvontapiireiksi, jotta apua voitiin kohdistaa paremmin.³⁹ Toimintaa tukivat myös monet hyväntekeväisyysjärjestöt.⁴⁰

Huomionarvoista on, että kasvattilasten kuolleisuus oli keskivertoa korkeampi. Kasvattiperheen omat lapset olivat tyypillisesti ottovanhemmille läheisempiä, joten orvot jäivät vähemmälle huomiolle.⁴¹ Hoidokkien määrä nousi 1860-luvulla pelkästään Pietarin kihlakunnassa puoleentoista tuhanteen, mutta 1800-loppuun mennessä heidän lukunsa laski yhdeksäänsataan. Yhteensä vuosisatojen vaihteessa keisarikunnassa toimi yli 11 400 orpolasten hoitavaa laitosta. Partanen huomauttaa, että aviottoman lapsen synnyttäminen oli naiselle usein avioitumisen este. Hänen mukaansa avioton syntyvyys lisääntyi 1800-luvun kahden ensimmäisen vuosikymmenen aikana, mutta se oli Karjalankannaksella alhaisempaa kuin muualla Suomessa.⁴²

Inkerin kirkko ja Pietarin kuvernementin viranomaiset osallistuivat orpojen auttamiseen. Koska lasten virta pääkaupungin löytölastenkoteihin oli voimakasta, eikä paikkoja ollut riittävästi uusien tulokkaiden majoittamiseen, päätettiin käynnistää orpolapsien luovuttaminen paikallisiin sijaisperheisiin korvausta vastaan. Tässä asiassa inkerinsuomalaiset kyläyhteisöt ja paikalliset viranomaiset tekivät sujuvaa yhteistyötä keskenään.⁴³

Kuten mikä tahansa elinkeino, sijaisvanhempien toiminta oli vapaaehtoista ansiotoimintaa. Sijaisvanhemmiksi haluavien inkeriläisperheiden äitien tuli ensin ilmoittautua seurakuntansa papille ja kertoa aikeistaan. Papin tuli arvioida inkeriläisperheen kykyä ja mainetta. Kotitaloudella ei myöskään saanut olla liian montaa ottolasta. Mikäli pappi hyväksyi ehdokkaan sijaisperheeksi, hän laati siitä kirjallisen todistuksen. Seuraavaksi inkeriläisäiti matkusti Pietariin löytölastenkotiin todistus kädessään ja nouti yhden tai useamman lapsen mukaansa. Samalla kertaa hän sai vuoden palkkion. Seuraavana vuonna hänen oli tuotava lapset näytettäväksi löytölastenkotiin tarkastajalle, ja samalla hän saattoi noutaa seuraavan vuoden palkkion. Valtion maksama korvaus yhdestä ottolapsesta oli noin 33 ruplaa vuodessa.⁴⁴ Vertailun vuoksi mainittakoon, että vuosittainen rahavero oli kymmenen ruplaa.

38 *Pamjatnaja knizhka* 1863, T. 2: 208–209.

39 *Zhurnaly zasedanij* 1873: 254.

40 Meder 1898: 8–15.

41 Meder 1898.

42 Partanen 2004: 64–65.

43 Meder 1989: 1–4.

44 *Materialy* 1887: 262.

Muihin Inkerin maalaisväestön elinkeinoihin voidaan lukea maatalouden palkkatyöt, metsätyöt, henkilökuljetukset, kauppa sekä metsämarjojen ja sienten poiminta. Maalaisia toimi myös puuseppinä, seppinä, ompelijoina ja tynnyrintekijöinä.⁴⁵ Muista elinkeinoista saatava vuositulo yhtä paikallista ruokakuntaa kohti nousi esimerkiksi Lempaalassa 121 ruplaan ja Valkeasaarella 237 ruplaan vuodessa. Kummassakin muuttajaruokakunnan keskimääräinen vuositulo oli noin 130 ruplaa eli Lempaalassa yhtä paljon ja Valkeasaarella melkein puolet siitä, mitä paikalliset asukkaat ansaitsivat.⁴⁶ Vertailun vuoksi mainittakoon, että Pietarin maaseudulla 1870-luvulla yhden omalla hevosella työskennelleen työmiehen päiväpalkka oli 2 ruplaa 50 kopeekkaa, työmies ilman hevosta sai 70 kopeekkaa ja naistyöntekijä 50 kopeekkaa.⁴⁷

Tässä yhteydessä on todettava, että valkeasaarelaisten korkeammat tulot johtuivat muusta kuin maataloudesta: kaupasta ja palveluista, metsätöistä, tehtailla työskentelystä ja niin edelleen. Yleensä muuttajien taloudellinen tilanne oli paikallisia heikompi, mikä heijastui suoraan muuttajien kykyyn elättää omaa sesonkityön aikana syntynyttä lasta. Muuttajien elinkustannukset olivat korkeampia, ja mikäli pariskunnalle tai yksinäiselle äidille syntyi lapsi, tätä ei ollut varaa pitää.

Myöhemmin paikallisviranomaiset ottivat aktiivisemmän roolin orpolasten auttamisessa ja alkoivat tehdä tarkastuskäyntejä sijaisperheiden koteihin hoitaen samalla rahapuolen. Haasteita tällä saralla oli riittävästi, sillä lapsikuolleisuus verotti perheitä ankarasti. Koska Venäjällä ortodoksien kääntäminen muuhun uskontokuntaan, esimerkiksi luterilaisiksi oli rangaistava teko, riippumatta syntyperästään venäläisiksi ortodokseiksi kirjatut orpolapset eivät saaneet vaihtaa uskontoaan takaisin. Paikallinen ortodoksipappi oli velvollinen huolehtimaan ottolasten hengellisestä elämästä ja kasvatuksesta. Ottolapset eivät siis päässeet mukaan sijaisvanhempiansa luterilaiseen kirkolliseen toimintaan, kirkollisjuhlien viettoon, mikä oli varsin tärkeää aikakauden ihmisille. Tämä vieroitti lapsia ottovanhemmistaan ja kasvatti henkistä kuilua. Menettely saattoi estää läheisten suhteiden syntymistä lapsien ja ottovanhempien välille.

Orpolapset venäläistämispolitiikan välineenä

Orpolapset ajautuivat mukaan Venäjän kansalliseen niin sanottuun ”isovenäläiseen politiikkaan”. Kasvaessaan suomalaisten keskellä he omaksuivat suomalaisen kulttuurin. Aikuistuttuaan heidän identiteettinsä oli suomalainen. Venäläiset vallanpitäjät havaitsivat tämän, eikä se ollut hyväksyttävää kansallismielisen politiikan tavoitteiden kannalta. Poliitiikan tarkoituksena oli venäläisen enemmistön vahvistaminen ja vähemmistöjen

45 *Materialy* 1887: 227.

46 *Materialy* 1887: 230, 231.

47 *Pamjatnaja knizhka* 1873: 109.

venäläistäminen. Kymmenen vuotta täyttäneet venäläiset kasvattilapset määrättiin siirrettäviksi suomalaisilta ottovanhemmilta uusille venäläisille ottovanhemmille, jotta he omaksuisivat venäläiset perinteet. Näin vallanpitäjien käsityksessä välttyttäisiin venäläisen väestön supistumiselta ja suomalaisen väestön kasvulta.

Otettuaan vastuulleen orpojen asioiden hoitamisen, Pietarin kihlakunnan kunnallishallinto teki vielä ehdotuksen toisenkin järjestelyn muuttamiseksi. Lasten etuihin vedoten esitettiin, että kymmenvuotiaita ei enää siirrettäisi uusiin ottoperheisiin. Kunnallishallinnon edustajat perustelivat ehdotustaan sillä, että siirto oli lapsille erittäin vaikea ja aiheutti heille tarpeetonta kärsimystä.

”Tämäntapainen järjestely [jonka mukaan lapset kymmenenvuotiaina joutuivat vaihtamaan ottoperhettä – A.K.] oli hyvin rankka onnettomille perheille; elettyään vailla vanhempain huolenpitoa lapset kiinnittyivät ottoperheisiinsä, ja kun heistä tuli ymmärtäväisiä, heidät revittiin irti ihmisiltä, joihin oli muodostunut läheinen kiintymyssuhde. Taas heistä tuli muukalaisia kaikille, ja he joutuivat pärjäämään ilman perhesuhteita ja tuttuja aikuisia.”⁴⁸

Kunnan viranomaisten aloitteesta aikuistuneet orvot tuli rekisteröidä talonpoikaisyhteisöihin ja lasten siirrot oli lopetettava sekä lisäksi paikallisen ortodoksipapin tuli huolehtia orpojen uskonnonopetuksesta venäläisen identiteetin säilyttämiseksi. Venäläistämispolitiikasta johtunut toimenpide vieraannutti venäläiset kasvattilapset myös inkerinsuomalaisista yhteisöistä, joiden perustoina olivat evankelisluterilainen uskonto sekä etninen ja kulttuurinen yhteisöllisyys. Yhteisöistä vieraantuneet lapset jäivät vaille yhteisön suomaan tukea, vaikka uusi toimintatapa ei ollut lapsia kohtaan yhtä raskas kuin siirrot uusiin sijaisperheisiin. Aikuisiässä entisillä kasvattilapsilla ei ollut yhtä vahvoja siteitä inkerinsuomalaisiin yhteisöihin kuin muilla yhteisöjen jäsenillä, mikä näkyi 1880-luvun alussa suoritusväestönlaskennassa etnisten venäläisten poismuuttoina suomalaisista yhteisöistä, joissa he olivat kasvaneet.⁴⁹

Ottolapset Inkerin arkielämässä

Lapsikuolleisuudesta selviytyneet tulokkaat alkoivat näkyä inkeriläiskylien maisemassa ja aikuistuneet venäläiset orpolapset kasvoivat osaksi inkerinsuomalaisia kyläyhteisöjä. Aikuistuttuaan he saivat osuuden maalaisyhteisön maapalstoista, koska silloisen lain mukaan kaikilla yhteisön jäsenillä oli oikeus kyläkunnan viljelemiin peltoihin.

Aikuistuneet ottolapset saattoivat päästä myös työyhteisöjen jäseniksi teollisuuslaitoksiin, joissa heidän ottovanhempansa työskentelivät. Esimerkkinä on Inkerissä sijainnut paperitehdas Myllynkylä-nimisen taajaman vieressä. Maanlunastusta käsittelevä asiakirja 1870-luvulta kertoo 85 venäläisestä talonisännästä (heidän ruokakunnissaan

48 Meder 1898: 2–3.

49 *Materialy* 1887.

oli 201 ydinperhettä).⁵⁰ Työläisten nimelistasta näkee, että monet sukunimet ovat suomalaisia kuten Reponen, Karvonen, Ränne, Tyllinen, Juvonen, Kälviäinen, Joronen, Ryyppö ja Lempinen. Dokumentissa sukunimet toistuvat, joten kyseessä lienevät samassa kylässä asuneet sukulaiset. Valkeasaaren perintötilasta kirjattiin 111 talonisäntää, jotka muodostivat yhdessä 272 veroa kantavaa ”revisiosielua”.⁵¹ Heidän joukossaan usean talonisännän sukunimet olivat venäläisiä. Tästä ilmenee, että suomalaisissa kylissä asui myös venäläisiä.

1860-luvun tienoilla Kylänjatkon yhteisössä asui 2 635 henkeä aikuistuneet orpolapset mukaan luettuna (1 961 inkerinsuomalaista, 518 venäläistä, 148 inkeroista ja kahdeksan muiden kansallisuuksien edustajaa). Valkeasaaren yhteisössä asui 2 936 henkeä (2 531 inkerinsuomalaista, 391 venäläistä ja 14 muiden kansallisuuksien edustajaa). Korkeamäen, Lempaalan ja Kylänjatkon volostien⁵² väestö kasvoi 24 vuodessa 1 439 hengellä (1882).⁵³ Yhteensä suomalaisia sijaisperheitä laskettiin olevan silloin 1 351.⁵⁴

Inkeriläiset kylät olivat siis monikulttuurisia, ja niissä ilmeni rinnakkain ainakin kahta kansallisuutta – inkerinsuomalaisia ja venäläisiä. Nämä venäläiset olivat entisiä orpolapsia. He olivat kasvaneet sijaisperheissä ja liittyivät myöhemmin inkerinsuomalaisiin kyläyhteisöihin jäseninä. Sekä inkerinsuomalaiset että entiset orvot, venäläiset, osallistuivat kyläkokouksiin yhteisesti ja tekivät päätöksensä yksissä tuumin.

Muiden kuin orpolasten muuttoliikkeen tarkastelu osoittaa, että venäläisten muutto inkerinsuomalaisiin kyliin oli lähes olematonta. Tapana oli, että muuttajat valitsivat uuden kotipaikkansa ottaen huomioon myös paikkakunnan uskonnolliset olot. Luterilaiset suomensuomalaiset muuttivat mielellään inkerinsuomalaisiin kyliin. Ortodoksisuuskoiden muutot tapahtuivat pääsääntöisesti sinne, missä tuttu kirkkokunta oli enemmistöinen. Heidän muuttonsa pohjoisiin suomalaisiin luterilaisemmistöisiin seutuihin oli vähäistä. Valtaosa venäläissyntyisistä muuttajista oli siis orpoja, jotka hyväntekeväisyyslaitokset sijoittivat suomalaisiin sijaisperheisiin.

Yhteenveto

Ennen 1900-lukua Venäjällä kuolleisuus oli korkea, joten useat lapset saattoivat menettää vanhempansa. Myös aviottomat lapset joutuivat erilleen äideistään. Näille orpolapsille perustettiin löytölastenkoteja. Koska orpojen virta näihin laitoksiin oli suurta ja

50 RGIA. F. 577. Op. 35. D. 1278. L. 23 ob.–31.

51 ”Revisiosielu” on termi, joka tarkoittaa yhtä verokantayksikköä. Se oli yksi ruokakunta, joka saattoi sisältää yhden ydinperheen tai useamman sukulaisperheen.

52 Volosti käsitti useita kyläkuntia ja joskus seurakuntia, joilla oli omat hallintoelimet.

53 *Materialy* 1887: 27.

54 *Materialy* 1887: 261.

luonteeltaan jatkuvaa, päätettiin orpolapsia antaa kasvatettaviksi myös sijaisperheisiin sekä niinkään inkerinsuomalaisiin kasvattiperheisiin.

Venäläisorpojen tulomuutot pohjoisiin inkerinsuomalaisiin kyliin olivat pitkälti valtion organisoimaa alaikäisten ottolasten siirtoa. Pietarilaiseen kasvatuslaitokseen päätyneet ja niissä venäläisiksi kirjatut orpolapset lähetettiin sijaisperheisiin valtion, kunnan tai hyväntekijätahon maksamaa korvausta vastaan. Kasvatuslaitoksen virkailijat kontrolloivat prosessia käymällä orpolasten luona tai velvoittivat ottovanhempia tuomaan heitä tarkastukseen. Pohjoisilla seuduilla asuneen väestön nopea kasvu on selitettävissä osittain inkerinsuomalaisten sijaisperheiden kasvattamien venäläisten orpolasten liittämällä kyläyhteisöjen asukaskuntaan. Orpolapsista tuli pohjoisten inkerinsuomalaisten kyläyhteisöjen pysyviä jäseniä ja teollisuuslaitosten työvoimaa. Venäläinen muuttoliike inkerinsuomalaisiin yhteisöihin ei siten muistuttanut aikuisten työperäistä tulomuuttoa. Kunnallishallinto järjesti orpojen terveydenhoidon asuinpaikkakohtaisesti. Orpolasten tilanteen kohentumisen kannalta tärkeä askel oli Hoivaseuran perustaminen vuonna 1880. Seura hankki orvoille vaatteita ja jalkineita.

Muunlainen venäläisten tulomuutto pohjoisille suomalaisenemmistöisille seuduille oli vähäistä. Enimmäkseen se oli orpolasten sijoittamista inkerinsuomalaisiin sijaisperheisiin. Kuitenkin venäläisten jatkuva poismuutto pohjoisilta seuduilta näkyi väestölaskentojen tilastoissa. Pohjoiset seudut pysyivät silti muuttovoittoisina muiden vähemmistökansallisuuksien tulomuuton seurauksena. Aikuistuneet orpolapset muuttivat usein pois sosiaalisten haasteiden takia; ortodoksisen kirkon ortodokseiksi kasvattamien aikuistuneiden orpolasten oli vaikea sopeutua luterilaisenemmistöisiin yhteisöihin.

Vaikka venäläistämispolitiikka vaikutti kunnallishallinnon tasolla, se huomioi orpolasten etuja ja poisti käytännön, jonka mukaan heitä siirrettiin uusiin venäläisiin ottoperheisiin. Paikallinen venäläistämispolitiikka vaikutti keskusvallan päätösten rinnalla myös paikallisten viranomaisten toimintaan esimerkiksi Pietarin kihlakunnassa. Uskonnoltaan ortodoksisen venäläisen valtaväestön arvot pyrittiin levittämään vähemmistöjen pariin. Venäläistämispolitiikka vaikutti myös orpokodeissa venäläisiksi rekisteröityjen ja inkerinsuomalaisissa perheissä kasvatettujen ottolasten tilanteeseen. Tämä politiikka heikensi venäläisten ottolasten siteitä inkerinsuomalaisiin ottovanhempiin ja yhteisöihin, mikä osaltaan sai monet aikuistuneet ottolapset muuttamaan pois.

Viranomaiset vaikuttivat orpolasten tulevaisuuteen järjestämällä heille alkeis- ja ammattikoulutusta. Koulutus toteutettiin alkeiskouluja ja ammattiopistoja käsittävän verkoston avulla. Tarkoituksena oli edesauttaa orpojen ammattiin hakeutumista ja opiskelun jälkeistä työllistymistä. Kunnallishallinnon tavoite oli, että aikuistuneet orvot pystyisivät ammattitaitoisina työllistymään kotipaikkakunnillaan, esimerkiksi kehittämällä paikallisia käsityötaitoja. Kunnallishallinnon toimesta käsitöitä opetettiin myös paikallisille inkerinsuomalaisille lapsille. Inkeriin sijoitettuja venäläisorpoja

ohjattiin näin ollen tietoisesti venäläistämispoliitiikan keinoin irti mahdollisista inkeriläisistä vaikutuksista. He olivat maaseudulla hyödyllistä työvoimaa, mutta heidän aikuistuttuaan ohjattiin rakentamaan elämäänsä toisaalle, pois suomalaisesta kulttuurista ja kielestä.

FT **Andrei Kalinitchev** (1972–2023) oli Siirtolaisuusinstituutin erikoistutkija, jonka ala oli Inkerin ja Venäjän historia sekä muuttoliikkeiden ja väestön tutkimus.

Multi-cultural foster-families: adopted Russian children in Ingrian-Finnish foster-families in the nineteenth century The article deals with the historical relationship between the foster-family and the child, foster-parenting behaviours and the state's social policy in issues related to the placement of orphans in Ingria in the nineteenth century. In that era, mortality was high; many children lost their parents, and illegitimate children were separated from their lone-parent carer mothers. Foundling orphanages were established for these orphans. Since the flow of orphans to these institutions was large and continuous in nature, it was decided to give the orphans to be brought up in foster-families as well, including Ingrian-Finnish foster-families. The Ingrian church, Ingrian-Finnish village communities and local authorities cooperated smoothly with each other in placing orphans in foster-families. The engagement of foster-parents took place on a voluntary basis as an act of good will. Regardless of their origin, the orphans were registered as Russian Orthodox and were not allowed to change their religion, and the local Orthodox priest was obliged to take care of their spiritual upbringing. Because of this, the adopted children could not join the same church community as their foster parents, and this could alienate the children from their adoptive parents. Some of the adopted children moved away in adulthood. However, other adult Russian orphans grew to be part of the Ingrian-Finnish village communities. They could also become members of work communities at industrial plants where their adoptive parents worked. Thus, Ingrian villages were multi-cultural, and at least two nationalities lived side by side in them - Ingrian Finns and Russian-raised orphans.

Lähteet

Arkistolähteet

Venäjän valtiollinen historian arkisto (RGIA)

Maanlunastusoperaatio RGIA. F. 577

Op. 35. D. 1278. L. 23 ob.–31

Inkerin evankelisluterilaiset kirkonkirjat RGIA. F. 828

Op. 14

Kartta-aineisto

Gubner, Ju 1877: *Plan S. Peterburga v sanitarnom otnoshenii. Sostavil po sobstvennym izsledovanijam doktor meditsiny Ju. Gubner.* SPb.

Kirjallisuus

- Baranova K. & A. Kraikovski 2018: The management of cholera epidemics and The Neva River in St. Petersburg in the 19 century. *Water History* 10, 163–181.
- Det svunna Ingermanland: en kort berättelse i ord och bild om Ingermanland och dess skingnade finska befolkning* 1986. Borås: ISK.
- Elomaa, Jari (toim.) 1981: *Inkerin bibliografia: Luettelo vatjalaisia, inkeroisia ja Inkerin suomalaisia käsittelevästä kirjallisuudesta*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Engman, Max. Den kyrkliga registreringen av finländare i Ryssland. *Genos* 1976 (4), 103–121.
- Gallen, Jarl & John Lind 1991: *Nöteborgsfreden och Finlands medeltida östgräns*. Helsingfors.
- Hitrov A. A. 2009: Dom Romanovyh i rossijskaja blagotvoritelnost. Vtoraja polovina XIX - nachalo XX veka. *Avtoreferat dissertatsii*. SPb.
- Nevalainen, Pekka & Hannes Sihvo (toim.) 1991: *Inkeri: historia, kansa kulttuuri*. Helsinki: SKS.
- Haltsonen, Sulo (toim.) 1969: *Inkerin suomalaisten historia*. Jyväskylä: Inkeriläisten sivistysseätiö.
- Haltsonen, Sulo 1965: *Entistä Inkeriä. Inkerin suomalaisatuksen vaiheita ja kulttuurihistorian piirteitä*. Helsinki: SKS.
- Ivanova N.P. 2000: *Istoriija blagotvoritelnosti v Rossii: vtoraja polovina XIX - nachalo XX v*. SPb.
- Jokipii, Mauno (toim.) 1995: *Itämerensuomalaiset: heimokansojen historiaa ja kohtaloita*. Jyväskylä: Atena.
- Jungar, Sune 1972: *Finländare i Ryssland. Utflyttningen till Ryssland 1809–1917. En förstudie kring källmaterial och problematik*. Åbo: Åbo Akademi.
- Jutikkala, Eino & M. Kauppinen 1971: The Structure of Mortality during Catastrophic Years in a Pre-industrial Society. *Population Studies: A Journal of Demography* 25 1971 (2), 283–285.
- Kalinitchev, Andrei 2016: *Suomalaiset venäläisessä sulatusuunissa: Rajaseudun inkerinsuomalainen yhteisö murroksessa 1800-luvun loppupuoliskolla*. Väitöskirja. The University of Turku.
- Kalinitchev, Andrei 2019: Käyttäytymismallien ja lasten ruokinnan vaikutus luonnolliseen lisääntymiseen uudella ajalla. *Ympäristöhistoria Finnish Journal of Environmental History (YFJEH)* 1, 7–15. The University of Tampere.
- Kepsu, Kasper 2014: *Den besvärliga provinsen. Reduktion, skattearrendering och bondeoroligheter i det svenska Ingermanland under slutet av 1600-talet*. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk. Helsingfors: Helsingfors universitetet.
- Kepsu, Kasper 2017: The unruly buffer zone. *The Scandinavian Journal of History*.
- Lapola, Maija (toim.) 1995: *Suomi ja Pietari*. Porvoo–Helsinki–Juva: WSOY.
- Materialy 1887: Materialy po statistike krestjanskogo hozjajstva v Sankt-Peterburgskoj gubernii*. Vypusk 5. Chast 2. SPb.
- Meder N.B. 1898: *Polozhenije pitomtsev Vospotatel'nogo Doma, nahodjaschihsja v derevnjah S.-Peterburgskogo ujezda*. SPb.: V. Kirshbaum.
- Mustonen, Juuso 1934. *Luettelo inkeriäiheisistä kirjallisuudesta*. Helsinki: Inkerin liitto.
- Pamjatnaja knizhka 1863: Pamjatnaja knizhka Sankt-Peterburgskoj gubernii na 1863 g*. SPb.: S.-Peterburgskij statisticheskij komitet.
- Pamjatnaja knizhka 1873: Pamjatnaja knizhka Sankt-Peterburgskoj gubernii na 2873 g*. SPb.: Ju. Vigand.
- Partanen, Jukka 2004: *Isän tuvasta omaan tupaan: Väestö ja kotitaloudet Karjalankannaksen maaseudulla 1750–1870*. Helsinki: SKS.

- Pitkänen, Kari 1993: *Deprivation and Disease: Mortality during the Great Finnish Famine of the 1860s*. Helsinki.
- Prilozhemija k dokladu 1885: Prilozhemija k dokladu dlja issledovanija Sankt-Peterburgskoj gubernii v sanitarnom otnoshenii. *Otchjot o dežatelnosti Sankt-Peterburgskogo ujezdnogo zemskogo sobranija i zemskoj upravly s 1 sentjabrja 1865 g. po 1 janvarja 1883 g.* Sostavleno I. I. Kusovym. SPb.: A. Benke.
- Rajainen, Maija 1972: *Luterilaisuus Venäjän valtikan alaisena. Itä-Suomen ja Inkerin kirkon järjestelyvaiheita Uudenkaupungin ja Turun rauhojen molemmin puolin*. Helsinki: Suomen Kirkkohistoriallinen Seura.
- Saarimäki, Pasi 2012: Aviottoman raskauden ongelma 1800-luvun lopun sisäsuomalaisissa maaseutuyhteisöissä. *Lapsi matkalla maailmaan: Historiallisia ja kulttuurisia näkökulmia syntymään*. Pasi Saarimäki, Kirsi-Maria Hytönen & Heli Niskanen (toim.). Helsinki: SKS. 157–193.
- Salminen, Väinö 1919: *Suomalainen Inkeri*. Helsinki: Suunta.
- Sihvo, Jouko & Jyrki Paaskoski (toim.) 2014. *Inkerin kirkon neljä vuosisataa: Kansa, kulttuuri, identiteetti*. Saarijärvi: SKS.
- Sihvo, Pirkko 1991: Savakoita, äyrämöisiä, inkerikoita. *Inkeri: historia, kansa, kulttuuri*. Pekka Nevalainen & Hannes Sihvo (toim.). Helsinki: SKS, 179–196.
- Sokolov A.R. 2011: *Blagotvoritelnost v Rossii s drevnejshih vremjon do nachala XX veka*. Liki Rossii. SPb.
- Strömmer, Aarno 1969: *Väestöllinen muuntuminen Suomessa. Analyttinen kuvaus syntyvyyden, kuolevuuden ja luonnollisen kasvun tähänastisesta kehityksestä ja alueellisesta vaihtelusta*. Väestöpoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja. Sarja A; 13. Tornio: Vammala.
- Takalo, Pirjo & Mari Juote 1995: *Inkerinsuomalaiset*. Helsinki: Painatuskeskus.
- Tallqvist, Th. & A. Törneros 1904: Th. Tallqvistin ja A. Törnerosin kertomus runonkeruumatkastansa Inkerissä v. 1859. *Runonkerääjimmme matkakertomuksia 1830-luvulta 1880-luvulle*. Helsinki: Aukusti Niemi / Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 363–399.
- Uljanova G. N. 2005: *Blagotvoritelnost v Rossijskoj imperii. XIX - nachalo XX v.v.* M.: Nauka.
- Varis, Eira & Sisko Porter (toim.) 1996: *Karelia and St. Petersburg: from lakeland interior to European metropolis*. Joensuu: Joensuu University Press.
- Vasiljev K. G. & A. E. Segal 1960: *Istorija epidemij v Rossii*. M.: Medgiz.
- Zanozina V. N. & E. A. Adamenko 2000: *Blagotvoritelnost i miloserdije v Sankt-Peterburge. Liki Rossii*. SPb.
- Zhurnaly zasedanij 1873: *Zhurnaly zasedanij ocherednogo S-Peterburgskogo ujezdnogo zemskogo sobranija 1872 g.* SPb.